

TÜRK SİĞINMACILARIN TÖRE CİNAYETİ SEBEBİYLE BİRLEŞİK KRALLIK'A SİĞINMA BAŞVURULARI VE SİĞINMADA CİNSİYET BOŞLUĞU*

Doç. Dr. Sibel SAFİ**

Çeviren: Arş. Gör. Eda Aycan ARAS***

ÖZET

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, mülteciye dair basit bir tanım sunar ve sorun da töre cinayeti gibi ciddi insan hakkı ihlali olan durumların, bu Sözleşmede meşru olarak mülteci tanınması sağlayacak temellerden birine dâhil edilemediği durumlarda ortaya çıkar. Töre cinayetleri genellikle özel ya da aile içi bir durum olarak görülmüştür ve mevcut tanımlar ile Cenevre Sözleşmesi'nin yorumu içinde cinsiyete dayalı zulmün tanınması önündeki engel de, bu zulmün yapıldığı “Üçüncü Dünya” ülkelerinin kültürel farklılıkları olduğu görüşüdür. Birleşik Krallık, sığınma talebinin temeli olan töre cinayeti sebebiyle korkuyu “belli bir toplumsal gruba mensubiyet” kriterine göre değerlendirir. Ancak “belli bir toplumsal gruba mensubiyet” i yorumlamak için yargı mercilerince kullanılan metotlar, töre cinayetlerine dayalı sığınma taleplerinin yargılamasını olumsuz etkileyen ve tutarsız hükümlere ve adil olmayan farklılıklara yol açan bir uygulama birliğinin eksikliğini ortaya koymaktadır.

GİRİŞ

Pek çok kültürde aile bağları toplumda önemli rol oynar; bireyin kimliği böyle bir kültürle sıkı sıkıya bağlıdır ve ailenin onurunun ailenin her bir üyesine birey-

---

* Makale, “Honour Killing Asylum Applications Of Turkish Asylum-Seekers In The Uk And Asylum Gender Gap” adıyla Gendered Perspectives on International Development (GPID) Working Papers (2013) dergisinde yayınlanmıştır. Ayrıca Doç. Dr. Sibel Safi'nin “Death by Culture: Accountability in International Law” kitabında da yer almıştır. (Lambert Academic Publishing, 2013 pp.89-101.)

** Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı.

*** Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, edaaycanaras@gmail.com .

sel olarak yansımaları algısı vardır. Bunun bir sonucu olarak da, aile adını lekelemek aile üyelerinden ciddi şiddete varan tepkiler gelmesine yol açabilir ki töre cinayetlerinde olan da budur.¹ Londra'daki bir olayda, Kürt bir baba, 16 yaşındaki kızı Heshu Yones'u bir erkek arkadaşı olduğu yönündeki dedikodular ve "fahişe gibi davranışları" üzerine öldürmüştür. İngiltere'den başka bir örnekte ise Pakistanlı bir erkek, annesinin yardımıyla kız kardeşini boğarak öldürmüştür. Öldürme sebepleri ise ailenin, kızlarının evlilik dışı ilişki yaşadığını düşünmesidir.² "Şeref" e dayalı şiddet üç temel unsuru taşımaktadır: bir kadının davranışı üzerinde kontrol, bir erkeğin bu kontrolün kaybı üzerine duyduğu utanç duygusu ve bu utancın artması ve kadınlar ile LGBT üyelerine yönlendirilmesinde bir topluluk ya da ailenin katılımı.³ Yasalar "şeref" suçlarını ve cinayetlerini; aile şerefini koruma algısından kaynaklanan ve erkeklerin üzerlerindeki kontrolüne meydan okuyan kadın davranışında vücut bulan şiddet olarak tanımlamaktadır. Bunların içerisinde geleneksel ideolojinin öngördüğü şekilde kadınlara atanan cinsel, ailevi ve toplumsal roller ve beklentiler yer alır.⁴

Eşcinsellik de akrabalar tarafından işlenen töre cinayetlerine bir temel oluşturur. Bir olayda, Ahmet Yıldız, eşcinsel bir Türk öğrenci, aile onurunu kurtarmak adına bir kafe dışında aile üyeleri tarafından öldürülmüştür.⁵ Uygun düşün cinsiyet rolleri ve davranışlarını düzenleyen sosyal ve kültürel normlar göstermektedir ki eşcinseller de insan hakları ihlaliyle yüzleşmekte ve zulüm çekmektedir. Bazı kültürlerde, cinsel yönelimi serbestçe seçme ve uygulayabilmede geleneksel kısıtlamalar vardır ve bu davranışların aileye ve topluma utanç getirdiğine inanılır.⁶ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği şöyle der: "LGBT bireyler tarafından yapılan başvurular, genellikle fiziksel ve cinsel şiddet, uzun süreli alıkoyma, tıbbi istismar, infaz tehdidi ve töre cinayetlerini açığa çıkarmaktadır."⁷

---

¹ Bedell, 2004.

² Uluslararası Af Örgütü, 1999.

³ Ilkcaracan, 1998.

⁴ Ilkcaracan, 1998.

⁵ Independent, 2008.

⁶ Dever&Bacon, 2010.

⁷ UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity, 2011.

Özel raportörün 2002'deki kadınlara karşı şiddet içeren kültürel uygulamalara ilişkin BM raporuna göre⁸ töre cinayetleri Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas, Pakistan, Suriye, Türkiye, Yemen ve diğer Akdeniz ve Basra Körfezi'ndeki diğer ülkelerde işlenmekle beraber Fransa, Almanya, Birleşik Krallık gibi batılı ülkelerin göçmen topluluklarında da görülmektedir. Bu rapora ek olarak, töre cinayetleri, Bangladeş, Brezilya, Ekvator, İsrail, İtalya, Fas, İsveç, Türkiye ve Uganda'da da yaşanmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün savunma direktörü, töre cinayeti uygulamasının "kültürler arası ve dinler arası" olduğunu söyler.⁹

Potansiyel kurbanların az alternatifi vardır. Eğer anavatanından zamanında kaçabilecek kadar şanslıysa, sığınma, onlara özellikle yaşama haklarını korumak için sunulması gereken önemli bir çözümdür.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir sığınma kararında, Yaylaçiçeği v. Gonzales¹⁰, Türkiye'de kökten dinci bir aileye mensup olan Mehriban Yaylaçiçeği başını başörtüsüyle kapamak gibi sıkı giyinme kurallarına tabiydi ve evden biri olmadan dışarı çıkmasına izin yoktu. Bir seferinde telefonda biriyle konuşmak gibi aile kurallarına ters gelen bir hareketi sonucu erkek kardeşlerince bıçaklanmıştı. Mehriban turist vizesiyle ABD'ye kaçmayı başardı ve Türkiye'ye gönderilirse aile adına leke sürdüğü gerekçesiyle aile üyelerince öldürüleceği korkusuyla sığınma talebinde bulundu.¹¹ Orta Doğu ilişkileri ve Türkiye'deki insan hakları konusunda uzman olan tanık, Mehriban'ın dönmeye zorlanması durumunda bir töre cinayeti kurbanı olacağını belirtti.¹² Bu davada uzman tanığın vardığı sonuç, Türkiye'de polislin genelde yeteri ilgiyi göstermediği ve cezaların hafif kalması nedeniyle töre cinayetlerinin yaygınlığı gerçeğine dayanmaktaydı.¹³ Mehriban'ın sığınma başvurusu reddedilmişti, çünkü Türkiye'de belli bir toplumsal gruba mensubiyet kriterini kanıtlayamamıştı. Prochazka'nın savına göre bu tarz davalarda mahkemeler sıklıkla, başvuranın zulme maruz "belli bir toplumsal gruba" mensubiyetini ortaya

---

⁸ UNHCR handbook, protection of women and girls, 2002.

⁹ Mayell, 2008.

¹⁰ US.175 F. App'x 33,34 – 7th Circuit 2006.

¹¹ US.175 f. App'x 33-34 – 7th Circuit 2006.

¹² Prochazka, 2012.

¹³ Prochazka, 2012.

koyamaması sebebiyle başvuruyu reddetme yoluna gitmektedir.¹⁴

Belirli bir toplumsal grup, zulüm görme riskinden başka değişmez karakteristik özellikler paylaşan yahut toplum tarafından grup olarak algılanan veya insan onuru açısından önemli nedenler yüzünden bir araya gelen insan topluluğudur. Belirli bir toplumsal gruba mensubiyet, Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilmiş ve sığınma başvurusunda bulunulabilecek beş temelden biridir. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşme, mültecinin kim olduğunu tanımlayan, sığıma tanınan bireyin haklarını ve sığınma veren devletin sorumluluklarını ortaya koyan çok taraflı bir sözleşmedir. Cenevre Sözleşmesi, mültecinin basit bir tanımını yapar ve mültecinin “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan” kişi olduğunu söyler.¹⁵ Sorun, töre cinayeti gibi ciddi insan hakları ihlallerinin, sözleşmede yer alan ve meşru bir şekilde mülteci tanınması sağlayan beş temelden birine açıkça girmediği zaman ortaya çıkmaktadır.

Birleşik Devletler, sığınma temeli olarak töre cinayetine kurban gitme korkusunu ele alırken belli bir toplumsal gruba mensubiyeti yorumlamakla birlikte Shah ve Islam (Pakistan) davasına atıfta bulunur. Shah ve Islam davasında, beraber temyizde bulunanlar, Pakistan'da aile içi şiddete maruz kalmış ve bunun sonucu olarak Birleşik Krallık'a kaçmış Pakistanlı, evli iki kadındı. Birleşik Krallık'ta kalmalarına istisnai bir izin çıktıktan sonra, bu iki kadın “belli bir toplumsal gruba aidiyet” kriterine dayanarak mülteci başvurusunda bulundular. Başvurularında, Pakistan'da yanlış bir şekilde kocaları tarafından zina yapmakla suçlandıklarını ve Pakistan'a dönerlerse cinsel ahlaksızlık nedeniyle kendilerine karşı cezai sürecin başlayacağını ve bunun kırbaçlama ya da taşlamayla ölüm cezasına kadar uzanabileceğini belirtmişler; sonuçta da mülteci statüsünü kazanmışlardır.¹⁶

Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmesi'ne göre, geniş bir grupla zulmü paylaşmaya dayalı bir iddianın ayrı tutulmasına yönelik bir belirleme yoktur. Bir kadın,

---

¹⁴ Prochazka, 2012.

¹⁵ Cenevre Sözleşmesi, 1951.

¹⁶ Judgments-Islam (A.P.) v.secretary of state for the home department Regina v. Immigration Appeal Tribunal and another ex Parte Shah. Conjoined Appeals.

tek başına ya da aynı zulmü paylaşarak belli bir grup oluşturan insanlarla zulüm edilip edilmediğine bakılmaksızın mülteci olarak değerlendirilmeye alınmalıdır.

28 Ekim 2002 tarihinde, Birleşik Krallık'a yapılan bir sığınma başvurusunda, Türkiye'den Kırçiçek¹⁷, iznini almadan kendisinin evlenmesini ayarlayan babasından zulüm görme korkusunu taşımaktaydı. Aynı zamanda, aile adını lekelediği gerekçesiyle müstakbel eşinden de zulüm görme korkusu taşımaktaydı. Dava sırasında hâkim; toplumsal grubun, Türkiye'de toplumsal normları çiğneyen ve ailelerine utanç getiren kadınlar olarak tanımlanması durumunda bu grubun zulümden bağımsız olarak var olup olamayacağını açık ve net olmadığını belirtti. Başvuranın iki temel korkusu babasından ve müstakbel kocasından duyduğu korkuydu ki bu da bireysel bir durum olarak değerlendirildi.¹⁸

Davacının iddialarına göre, kendisi sosyal normları çiğnemişti çünkü artık baskire değildi ve bu açığa çıkacak, uğrayacağı ayrımcılık da Devlet tarafından tolere edilecekti. Türkiye'deki yasaların kadınlara karşı açık bir ayrımcılık içerdiğini ve bunun bir örneğinin de töre cinayetlerine uygulanan ceza indiriminin olduğunu öne sürdü. Hâkimlerin geleneğe önem verdiğini ve üzerlerinde daha hafif cezalar verilmesi konusunda toplumsal bir baskı olduğunu; kadınların Türkiye'de ikincil bir statüye sahip olduğunu ve Türk yasalarının Pakistan yasaları kadar ileri gitmemesine rağmen arada ciddi bir fark olmadığını belirtmiştir. İddiasına göre, kendisi Türkiye'deki sosyal normları çiğneyen kadınlar toplumsal grubunun bir üyesini oluşturmaktaydı.

47. paragrafta hâkim, Lordlar Kamarası'nın Shah ve İslam kararına atıfta bulunarak Pakistan'daki kadınların belli bir toplumsal gruba üye olduğunu; hepsinin, cinsiyetlerinin getirdiği sabit karakteristiklere sahip olduğunu ve grup olarak yaşadıkları toplumda kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığını ve yine grup olarak devlet korumasından yoksun olduklarını belirtmiştir. Hâkime göre aynıları Türkiye için söz konusu olamazdı. Başvuru da Türkiye'de belli bir grup kadına karşı devlet tarafından göz yumulan veya onaylanan bir toplumsal ayrımcılık olmadığı gerekçesiyle başarısız olmuştur. Hâkim, başvuranın Türkiye'ye dönmesi

---

¹⁷ Turkey CG(2002) UKIAT 55491-Kircicek.

¹⁸ UKIAT 55491 – Kırçiçek.

üzerine Türk otoritelerince sunulacak korumayı seçmesi gerektiğini belirterek sonuca varmıştır.¹⁹

Birleşik Krallık'taki 4 Ekim 2002 tarihli başka bir sığınma başvurusunda da²⁰ başvuran Sever, ilk mülakatında eşcinsel olduğunu söylemediğini, çünkü SEF'i (statement of evidence form – kanıt beyan formu) tamamlarken yanında kayınbiraderi olduğunu ve kayınbiraderinin cinsel yönelimini ciddi bir şekilde reddedeceğini belirtti. 1999 ya da 2000 yılında, eşcinsel olduğunu anladıktan sonra iki polis memurunun kendisine ağaçlık bir alanda tecavüz ettiğini iddia etti. O sırada gözaltında değildi, ancak polis memurları davranışlarından dolayı şikâyetle bulunursa ailesine söyleyecekleri tehdidinde bulundular. Başvuran, aynı zamanda askerlik hizmeti için kendisine çağrı geldiğini doğrulayıp, her ne kadar otoriteleri eşcinsel olduğu konusunda ikna edebilirse bu hizmette bulunması gerekmesede bu durumda “pembe kart” alacağını ve ailesinin eşcinsel olduğunu öğrenip aile onurunu lekelediği gerekçesiyle öldürüleceğini belirtti.²¹

Başvuranın iki polis memuru tarafından tecavüze uğrayıp uğramadığı konusunda hâkim şu sonuca vardı: Tecavüz gerçekleşmiş olsa bile, bunun sorumlusu polis memurları bu saldırıyı eşcinselleri korkutmak ve aşağılamak amacıyla resmi bir politika sonucu yapmamışlardır ve bu hareketlerine üstlerince göz yumulmayacaktır. Bu nedenle hâkim, bu kişilerin devletin sorumluluğunu doğuracak şekilde zulmün vekilleri olarak tanımlanamayacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, hâkim, başvuranın askeri hizmete itirazını değerlendirmiş; bunula birlikte başvuranın eşcinselliği resmen kabul edilmeden önce taciz edilebileceğini not etmiştir.²²

Fakat Türkiye'de eşcinselliğin aile onurunu lekeleyen bir sebep olmasına rağmen hâkim davayı cinsel yönelimin töre cinayetlerinin başlıca sebeplerini oluşturması açısından değerlendirmemiştir. Başvuran, Türkiye'ye dönmesi durumunda, cinsel yönelimin sosyal normlara ve dine bir itaatsizlik oluşturması sebebiyle töre cinayetinin kurbanı olacağını iddia etmiştir. Hâkim de sonuç ola-

---

¹⁹ UKIAT 55491-Kircicek.

²⁰ MS-Risk-Homosexual-Turkey CG(2002)UKIAT 05654-Sever.

²¹ MS-Risk-Homosexual-Turkey CG(2002)UKIAT 05654-Sever.

²² UKIAT 05654-Sever.

rak, başvuranın Mülteci Sözleşmesi'nde açıklandığı gibi sağlam temele dayanan bir zulüm görme korkusu yaşamadığını ve Türkiye'deki belli bir toplumsal gruba aidiyeti ispatlayamadığı için başvurusunun reddedildiğini belirtmiştir.²³

Bununla birlikte 2007'de Yeni Zelanda'daki bir davada, Türk başvuranın aynı sebeplerden dolayı töre cinayetine kurban gitme korkusuna ve kadınlara karşı cinsiyetleşmiş baskıya dayanan iddiası Sözleşme'ye göre bir ölüm tehdidi olarak kabul edilmiş ve bu kişiye mülteci statüsü verilmiştir.²⁴ Kürt toplumunun bir üyesi olan başvuran, ölüm tehdidi altındaydı; çünkü başvuran boşanma istemekte, kocasının ailesi de buna izin verilmeyeceği ve böyle bir şeyin hiç yaşanmadığı gerekçesiyle potansiyel faildi. Kürt aile, bütün Kürt toplumu önünde aşağılanmaları sebebiyle "onurlarını temizlemek" için toplumsal bir baskı altındaydı. Yeni Zelanda Mülteci Durumu Temyiz Makamlığı, onurun Türkiye'de önemli bir değer olduğunu ve bunun erkekleri, kadınlar ve onların cinselliği üzerinde katı bir kontrol uygulamaya zorladığını kabul etmektedir. Hâkimin belirttiği üzere, bu topluluk kuralları ve davranış kodları, kolektif kararlar ve cezalandırma fiilleri ile alakalıdır.²⁵ Eninde sonunda, Türk toplumunda gücün dağıtımı ve uygulanmasına yahut kadın üzerindeki katı ataerkil baskısına ilişkindir.²⁶ Mülteci Durumu Temyiz Makamı'nın kararında belirtildiği üzere Türkiye'de onur, örf-adet hukukuna yerleşmiş ve kadınlarla erkeklerin ahlaki değerlerini düzenlemiştir.²⁷ Mülteci Durumu Temyiz Makamı; başvuranın, sunduğu olgular ışığında belli bir toplumsal gruba, Türkiye'deki kadınlar grubuna ait olduğu; bu grubun bir üyesi olarak devlet dışı kişiler tarafından (kocas, kocasının ailesi ve kendi ailesi) zarar görme tehlikesi içinde bulunduğu ve etkin devlet korumasından yoksun olduğu sonucuna vardı.²⁸

Bunlar, "belli bir toplumsal grup" kriterini sunarak sığınma talepleri reddedilen kadınlar açısından davalarda bir yeknesaklık eksikliğini gösteren örneklerdir. Mahkemeler sıklıkla, başvuranlardan belli bir toplumsal gruba ai-

---

²³ UKIAT 05654-Sever.

²⁴ New Zealand-Appeal no:76044.

²⁵ New Zealand-Appeal no:76044.

²⁶ Erturk, 2003.

²⁷ New Zealand-Appeal no:76044.

²⁸ Appeal no:76044.

diyetlerinden dolayı zulüm görme tehlikesini ortaya koymalarını beklemektedir. Bir potansiyel töre cinayeti mağduru, sığınma talebinde bulunduğu zaman, “belli bir toplumsal grup” tanımı konusundaki yeknesaklık eksikliği tutarsız kararlara yola açıp kadınların koruma taleplerinin bir devlette kabul edilip başka bir devlette kabul edilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Bir toplumsal grubu tespit ederken, mahkemelerin genelde esnek analizler sunduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, töre bir kural olarak bazı toplumların örf adet hukuku içerisinde yer almakta ve toplumun ahlaki değerlerini düzenlemektedir. Örf adet hukuku içerisine yerleşmiş toplumsal normların ihlali düşünülünce, Sözleşme kriterlerinden “siyasi düşünce” kriterine göre değerlendirilmelidir. “Siyasi düşünce” kriteri çerçevesinde değerlendirme, töre cinayetleri sebebiyle sığınma taleplerine bir çözüm olmalıdır; çünkü LGBT bireylerin ve kadınların baskıcı töre kurallarına karşı dirençleri siyasi bir direnç olarak algılanmalıdır. 1951 tarihli sözleşmede, “siyasi düşünce” kavramı; belli limitler çerçevesinde, politika, kural, örf adet hukukunu ilgilendiren konularda geniş olarak algılanmalıdır.²⁹ Cenevre Sözleşmesi’ne göre siyasi mülteci, düşünceleri sebebiyle takip edilen birey olarak algılanmaktadır. Töre cinayetlerinin potansiyel mağdurları ise toplumla çatışan düşünceleri nedeniyle toplum baskısına maruz kalmaktadır. LGBT bireyler de töre cinayetlerine kurban gitmektedirler, çünkü cinsel yönelimin toplum içinde uyulması beklenen kendi kuralları vardır. Töre cinayeti bazı toplumlarda örf adet hukuku haline gelen bir olay olmuş, kurbanlar toplum tarafından düzenlenmiş uygun cinsiyet rollerini yerine getirmeye zorlanmıştır. Bununla birlikte, failer de yine toplum kurallarına uygun olarak ve mevcut hukuki düzenin dışında yer alan metotlarla aile şerefini sağlamak için baskı altında bulunur. Baba ya da erkek kardeş gibi hükümet dışı unsurlar, suçlanan kişinin toplum kurallarına itaat etmediği kararını kendileri verir. Örneğin, 2008’de Irak’tan bir davada, Rand Abdel Kader, Irak’ta İngiliz bir asker ile ilişkisi olduğu için babası tarafından öldürülmüştü. Baba, polis tarafından gözaltına alınmış, fakat iki saat içerisinde serbest bırakılmıştır. Serbest bırakıldıktan sonra, polis memurlarını kastederek “Onlar erkek ve şeref ne olduğunu biliyorlar.” demiştir.³⁰ Ayrıca,

---

²⁹ Supreme Court of Canada in Attorney General v.Ward-1993.

³⁰ Guardian, 2008.

“İki oğlumu da uyardım. Eğer herhangi bir eşcinsel ilişkiyle kendilerini kirletirlerse Rand ile aynı sonu paylaşacaklardır. Bu suçlar ölümü hak ediyor, Allah'ın adına ölümü hak ediyor.” diyerek eklemiştir.³¹ Bu örnek gösterdiği üzere, mevcut hukuki düzenin dışında toplumun kendi kuralları vardır ve bazen polis memurları bu toplumun parçası olarak bireysel bir şekilde bu olaylara göz yumabilmekte ve bunun sonucu olarak bu olaylar hukuk düzeni önünde yer almamaktadır. Ayrıca bazı toplumlarda, cinsiyet ayrımcılığı doğrudan yasalaştırılmış ve ayrımcı olguları da içeren bazı toplumsal normlar, aşağıda da inceleyeceğimiz gibi kurumsallaştırılmıştır.

Bu makalenin ilk bölümünde giriş ile birlikte töre cinayetleri, Birleşik Krallık'ın mevcut sığınma hukuku mekanizmaları A.B.D ve Yeni Zelanda kararlarıyla karşılaştırmalı olarak kısaca sunulmakta; belirli bir toplumsal grup kriterinin gereklilikleri ve bununla ilgili verilen kararlarda yeknesaklık olmadığı kısa bir açıklamayla sağlanmaktadır. İkinci bölüm ise, Türkiye'de töre cinayetlerinde devlet koruması eksikliğini, ayrımcı yasalara devletin dâhil olmasını, mevcut hukuki yorum metotları altında belirli bir toplumsal gruba aidiyet kriterinin elverişliliğini, Birleşik Krallık yasalarının işleyişini ve sığınması reddedilebilecek pek çok kadın için sağladığı kapsayıcı koruma teminini ortaya koymakta; bunu yaparken de kültürel görecelik ve evrensel yaklaşımları beraber tartışmaktadır. Bu makale, Cenevre Sözleşmesi'ni yorumlamada bir reform sunarak ve töre cinayeti tehdidinden kaçıp sığınma arayanlar için yeknesak uygulamaya olan ihtiyacın altını çizerek insancıl bir çağrıyla sonuçlanmaktadır.

I. İHTİLAFIN ARKA PLANI

A. Devlet Dışı Organlar Aracılığıyla Zulüm ve Kültürel Farklılıklar

Bazı kültürlerde kadınlar ve LGBT bireyler, hukukun veya kültürel ya da dini kuralların empoze ettiği ve haklarını kısıtlayan ayrımcı muameleye ve toplumsal törelere maruz kalırlar.³² Bu kültürlerde kadınlar giyimleri için belli bir kurala uymak durumunda ve belli eğitimleri almalarına izin verilmemekte yahut bazı

---

³¹ Guardian 2008.

³² Crawley, 2001.

alanlarda çalışmamakta, aileleri tarafından seçilen erkekle evlenmeye zorlanmakta veya önemli medeni ve siyasi haklardan yoksun bırakılmaktadır.³³ Kadının statüsünün daha aşağı olduğu varsayımına dayanan dini, kültürel ve toplumsal kurallara karşı gelmeleri sonucu zulüm korkusu yaşayan kadınlar, zulüm sayılabacak kadar ciddi bir ayrımcılığa maruz kalabilirler (örneğin Sierra Leone'deki kadın sünneti, Pakistan ve Türkiye'deki töre cinayetleri, Hindistan'da çeyiz sebebiyle kadın yakmalar). Bu karşı çıkma sonucu zulme varacak şekilde orantısız ağır cezalarla cezalandırılabilirler (örneğin İran gibi kadınların ruj sürdüğü için kamçıldığı ülkelerde, ya da Afganistan gibi kadınların erkek bir akrabaları eşlik etmeden sokağa çıkmaları sonucu taşlandığı yahut öldürüldüğü ülkelerde).³⁴

Bunlar, pek çok ülkede töre konseptinin öneminde aksettirilmekte ve kadınlar itaatsizlik gerekçesiyle öldürülmektedir.

Batılı bazı devlet mahkemelerinde, sanığın dini ya da kültürel arka planı bir mazeret olarak dikkate alınabilir. Örneğin, İsveç'te Elden A. Davasında, kızını töre sebebiyle öldüren babanın cezası kültürel geçmişi nedeniyle hafifletilmiş, kasten adam öldürme yerine taksirle adam öldürmeden mahkûm olmuştur.³⁵ Hâkimler ve avukatlar belli suçlar için sanıkların cezalarını azaltmak adına kültürel, etnik ve dini geçmişlerine dayanmış; , “kültürel faktörleri geleneksel savunmaya dâhil ederek” kültürel farklılıkları sanığın akli durumunu değerlendirmek için kullanmıştır.³⁶ People v Chen davasında mahkeme, kültürel savunmayı, kendisini aldattığı için karısını öldüren Çinli bir göçmenin cezasını azaltmak için kullandı; çünkü mahkeme Chen'in şiddete yönelmesinin sebebinin erkekliğini kaybetmesiyle ilgili geleneksel Çin değerleri sebep olduğuna kanaat getirdi.³⁷

Örneğin, İngiliz Temyiz Mahkemesi'nin bir kararında, ülkesine dönmesi halinde kadın sünnetine zorlanmaktan korkan Sierra Leone'li bir kadının sığınma başvurusu reddedilmiştir. Hâkimlerden biri, kadın sünnetinin Sierra Leone nüfusunun çoğunluğu tarafından kabul edilen bir uygulama olduğunu ve bu nedenle

---

³³ Crawley, 2001.

³⁴ Yuval-Davis, 1995.

³⁵ Swedish v. 6 NORA 2 [1998], 89.

³⁶ Spatz, 2001.

³⁷ Sikora 2001.

ortada bir ayrımcılık olamayacağı argümanını öne sürdü.³⁸

Benzer bir şekilde, bir Avustralya davası olan R v. Dincer'de, Türk kökenli olan sanık, 16 yaşındaki kızını kendisini utandırdığı sebebiyle öldürmüştü. Davada esas soru, haksız tahrik savunmasıyla bir indirim yapıp suçlamaların kasten adam öldürmeden taksirle adam öldürmeye düşüp düşemeyeceğiydi. Sanık, Türk ve Müslüman bir altyapıya sahip olduğunu ve bunun "ortalama insan" kriterinde değerlendirmeye alınması gerektiğini ileri sürmüştü. Avustralya Yüksek Mahkemesi, bu kültürel savunma iddiasını reddetti ve etnik kökenin ritüel bir öldürmede ya da sanığın dini veya politik inançlarının yönlendirdiği bir öldürmede dikkate alınmaması gerektiğini ve bunun kendini kontrol etmede "ortalama insan" kriterine dahil edilemeyeceğini belirtti.³⁹

Kültürel farklılıklara dayanan savunma sebebiyle bu zulümlerin normalleşmesi; hakların kültürel mi yoksa evrensel mi olması gerektiği tartışmasını beslerse, bu çatışma kolaylıkla kadınların zulüm görmesine yol açabilir. Zorluk da "kültürel farklılık" savunmasının nereye kadar, kadınların haklarına saldırı ve zulüm içeren durumlarda gerçek bir savunma olarak kabul edilebileceği hususunda ortaya çıkmaktadır.⁴⁰ Rao'nun belirttiği üzere, kültürel farklılığı korumaya olan ihtiyaca dayanan evrensel haklara karşı getirilen argümanlar aslında farklı çıkarılara hizmet etmekte ve kadınların özgürleşmesine sıcak bakmayan rejimlerce uygulanabilir olmaktadır.⁴¹ "Geleneksel" kültürleri korumaya yönelik iddialar, genellikle aile içinde kadınların boyun eğdirilmesine yol açacak şekilde, aile hayatı gibi alanlarda kontrol sağlamayı öngörür. Molyneux ve Razavi'nin tartıştığı üzere, kadınlıkla birlikte ataerkil otorite ve maskülen ayrıcalıkla özdeşleştirilen roller ve sembolizm genellikle kültürel göstergelerdir ve kadınların bireysel haklarını; "geleneksel", "otantik" veya "ulusal" değerleri empoze etmeye çalışanlarla çatışma içine sokar.⁴² Eğer kadınların haklarına yönelik "geleneksel veya kültürel uygulamalar" ve bu durumlara dayanan iddialar arasındaki çatışmalar,

---

³⁸ Refugee Women's Resource Project Asylum Aid, 2005.

³⁹ 1982, Viktorya Yüksek Mahkemesi R V. Dincer davasını gördü.

⁴⁰ Rao, 1995.

⁴¹ Rao, 1995.

⁴² Molyneux, Razavi, 2002.

siğınma başvurularında meşru bir zemin bulmazsa, bu kolaylıkla kadınların zulmüne yol açabilir.

Jack Donnely, bütün insanların insanlıklarından kaynaklanan hakları olduğunu ve bu hakların cinsiyet, milliyet, etnik köken gibi şartlara bağlanamayacağını ve evrensel bir şekilde en üst seviyede yer alan insan haklarının, eş gibi başka bir insanın yahut kurumun emrine tabi kılınmayacağını ortaya koyarak güncel evrensel yaklaşım doktrinini en iyi şekilde özetleyen kişidir.⁴³

B. Cenevre Konvansiyonu

1951 Mülteci Sözleşmesi ve Mültecilerin Durumuna İlişkin 1967 Protokolü, literatürde de sıkça belirtildiği üzere⁴⁴ 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'sında yapılmış ve bireyleri, siyasal inançları ya da kişisel kimlikleri nedeniyle devlet zulmünden koruma ihtiyacının arttığı Soğuk Savaş döneminde biçimlenmiştir. Fakat sözleşme, dar yorumuyla beraber kadınlara ve LGBT bireylere uluslararası koruma sağlama konusunda hak sağlamamaktadır.

II. ZULMÜ NE OLUŞTURUR?

1951 Mülteci Konvansiyonu kapsamında zulüm iki unsuru barındırmalıdır: öncelikle “ağır zulüm” (ya da tehdidi) olmalı ve ikinci olarak devlet, bireye koruma sağlamakta aciz veya isteksiz olmalıdır. Fakat tecavüz, töre cinayeti, gelin yakma, kadın sünneti, zorla kısırlaştırma, zorla kürtaj, aile içi şiddet gibi durumların hepsi kadına karşı düzenli olarak işlenen şiddet olaylarıdır.

Kanada rehberindeki kriterleri takip edildiğinde, gittikçe kabul edildiği üzere kadın mültecilerin zulüm deneyimleri 4 geniş kategoride toplanmaktadır.⁴⁵

1. Erkeklerle aynı sebeplerle ve aynı durumlarda zulüm görmekten korkan kadınlar. Bunlar; kadınların kimlikleri nedeniyle – ulusal, ırksal ve toplumsal veya belirli inançları nedeniyle zulme uğramaları durumlarını kapsar. Bu kategorideki kadınlar, sıklıkla bir kadın olarak zulme uğrarlar (örneğin tecavüze uğ-

---

⁴³ Donnely, 1998.

⁴⁴ Shacknove, 1985; Collinson, 1993.

⁴⁵ Compendium of Decisions: Canadian Guideline 4.

rarlar). Diğer bir deyişle, kadınlar, aynı eylemlerde bulunan ya da aynı kimliği paylaşan erkeklerden farklı şekillerle zulme uğrayabilirler.⁴⁶

2. Zulümden sadece akrabalık sebepleriyle korkan kadınlar. Bu kişiler aynı zamanda, ailelerinin erkek üyelerinin görüşleri sebebiyle zulme uğrayabilirler. Örneğin, bir siyasi aktivistin eşinin de aynı görüşleri taşıyor olduğu düşünülebilir.⁴⁷

3. Cinsiyet sebebiyle ciddi ayrımcılık sonucu zulüm korkusu yaşayan ve devletin onları korumaktan aciz veya isteksiz olması sebebiyle sistematik şiddet görme tehlikesi yaşayan kadınlardır.⁴⁸

4. İhlal edilen dinsel, geleneksel veya sosyal normlar yüzünden zulüm korkusu yaşayan kadınlar.⁴⁹

Savaş zamanı zulüm, bireylerin elinde ve onların toplulukları içinde olmakta ve devlet aracılığıyla olmayan bu zulümler genellikle, uluslararası koruma için gerekli olan devlet kusuru olmadığı gerekçesiyle devre dışı bırakılmakta ve bireysel taciz olarak değerlendirilmektedir.⁵⁰ Bu argüman, devletin vatandaşlarına karşı çifte sorumluluğunu tanımada yetersiz kalmaktadır çünkü devletler hem vatandaşlarının haklarını korumak için pozitif yükümlülükle bağlıdır hem de onların hakkını kendisi de ihlal etmemelidir.

1988 yılında, Inter-Amerikan Mahkemesi, Velasquez-Rodriguez davasında şu karara vardı: “İnsan haklarını ihlal eden yasadışı bir fiil, başlangıçta devlete direkt olarak atfedilemese bile (örneğin bir bireyin fiili olması ya da sorumlu kişinin tespit edilememesi sebebiyle) o devletin uluslararası sorumluluğuna yol açabilir. Bunun sebebi sadece fiilin kendisinden değil, Sözleşme gereği bir ihlali önlemek ya da ona karşılık vermekle yükümlü devletin özen yükümlülüğü yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır.”⁵¹

---

⁴⁶ Compendium of Decisions: Canadian Guideline 4.

⁴⁷ Compendium of Decisions: Canadian Guideline 4.

⁴⁸ Compendium of Decisions: Canadian Guideline 4.

⁴⁹ Compendium of Decisions: Canadian Guideline 4.

⁵⁰ Crawley, 2001.

⁵¹ Velasquez Rodriguez Case, Judgment of July 29, 1988, Inter-Am.Ct.H.R. (Ser. C) No. 4 (1988).

Eğer devlet, kadınları taciz ve şiddete karşı etkin yasal korumadan mahrum bırakıyorsa bu, devlet tarafından suç ortaklığı teşkil eder. Eğer tacizler kontrol edilmezse, mevcut yasalar kadınları koruma konusunda bir kanıt teşkil edemez. Örneğin, töre cinayetlerinin, gelin yakmalarının sıklıkla yaşandığı ülkelerde cinayet yaygınlaşmış bir suçtur ve bu suçlar nadiren kovuşturulur. Eğer yasaları destekleyecek siyasal bir arzu yoksa, tek başına yasalar kadınları kötü muameleden koruyamayacaktır. Hükümetlerin, kadınları koruyacak yasaları uygulamamasının ardında pek çok sebep olabilir. Bunların arasında cinsiyete dayalı ayrımcılığın “önemsiz” görülmesi, bunun kültürel veya özel bir durum olduğu algısı, kadın haklarının tam bir insan hakkı olarak tanınmaması ve tacizin önlemek için fazla yayılmış olması gibi sebepler vardır.⁵²

Cenevre Sözleşmesi'ne göre, sığınma başvurularında başvuranın, o zulmün kaynağının hükümet olduğunu ya da hükümetin o kişiyi zulümden korumada aciz ya da isteksiz kaldığını ortaya koyması önemlidir. Eğer zulüm, cinsiyetçi görünmeyen ama uygulamada kadını hedef alan ve hükümet tarafından uygulanan ayrımcı kanunlar aracılığıyla yapılıyorsa o zaman devlet müdahalesi açıktır.⁵³

Töre cinayetlerinde devletin korumaması sorunu, toplumsal töreler ve ayrımcılıkla alakalı sığınma başvurularında önem taşır, çünkü sıklıkla aile ve topluluk üyeleri devletin yaklaşımının uygulanmasını güvenceye alırlar.⁵⁴

Cinsiyete dayalı zulüm, bazı durumlarda diğer zulümlerden daha gizlidir ve kadının davranışlarında sınırlama şeklinde kendini gösterebilir veya kadının belli bir şekilde davranmasını zorlamayı içerebilir.⁵⁵ Kadınlar pek çok bağlamda, hukuk ya da kültürel veya dini normlar aracılığıyla icra edilen ve kadınların haklarını, fırsatlarını kısıtlayan ayrımcı muameleye ve toplumsal törelere maruz kalırlar. Cinsiyetleşmiş sosyal töreler ve ayrımcılık, kanunlaşmış ayrımcılık olarak kendini göstermekle beraber bununla sınırlı değildir.⁵⁶ Örneğin; davranışsal kısıtlamalar: bir erkek “koruyucu” olmadan sokağa çıkmama, bekâr kalmanın

---

⁵² Bunch, 1990.

⁵³ Kelly, 1994.

⁵⁴ Bhabha, 1993.

⁵⁵ ADIMA, 1996.

⁵⁶ Crawley, 2001.

sonuçlarını da içerecek şekilde evlilik kökenli zarar, ayrılık, boşanma ve dulluk.⁵⁷

A. Devlet Korumasında Acizlik

“Ciddi bir zarar” korkusunu ortaya koymak için bir kadın, devletin onu korumada aciz olduğunu ya da korumaya isteğinin olmadığını da ortaya koymalıdır. Toplumsal töreleri ve töre konseptini ilgilendiren sığınma başvurularında, ayırıcı kanunlar aracılığıyla ya da başka sebeplerle kadına verilen zarardan devletin direkt olarak sorumlu olduğu durumlar dışında, kadınlar sıklıkla devletin etkili koruma sağlayamaması sebebiyle devlet dışı aktörlerden de zarar görme korkusu içindedir.⁵⁸

Bazı durumlarda devlet, toplumsal töreleri ve töre konseptini kurumsallaştırmıştır; bu nedenle sığınma başvurusunda bulunan kadınların yaşadığı ya da yaşamaktan korktuğu zararlardan direkt olarak sorumludur. Örnek olarak; Suriye (548) ve Libya (562) Ceza Kanunları, maddelerin uygulamasını muğlak davranışları içeren durumlara genişletmekte ve zina durumlarında hem indirim için bir mazeret hem de istisna sağlamaktadır. Bazı kanunlar bu mazereti eş, oğul, baba ve kurbanın erkek kardeşine kadar genişletmekteyken diğerleri bundan sadece kocaların yararlanmasını öngörür (örneğin; Mısır, Kuveyt, Tunus). Fas Ceza Kanunu ve değiştirilmiş Ürdün Ceza Kanunu, sadece zina durumlarında olmak üzere hem kadına hem erkeğe indirim hakkı tanınmasıyla diğer kanunlardan ayrılır.

Pakistan’da, töre cinayetlerini de içeren pek çok aile içi şiddet vakası Kısas ve Diyet Hükümleriyle kuşatılmıştır. Kısas ve Diyet Hükümleri’ne göre bir birey ve varisi bütün kontrolü ele geçirmektedir. Bunun sonucu olarak töre cinayetlerinde, örneğin mağdurun babası failden tazminat talep edebilir veya fail kızın kendi erkek kardeşiyse baba faili affetme yoluna gidebilir ve töre cinayeti bu şekilde çözümlenmiş olur. Pakistan ve Filistin’de kabile adaleti (Jirga) siteminde, töre suçlarında tazminat; para veya zedelenmiş onuru telafi etmek için kadın verilmesi şeklinde olabilir. Kabile adalet sistemi töre cinayetleriyle iki şekilde baş eder. Birincisi, bir “jirga” töreye karşı gelen kadının öldürülmesini emredebilir.

---

⁵⁷ Copelon R., 1994.

⁵⁸ Crawley, 2001.

İkinci olarak, bir “jirga” bir töre cinayetinin ardından anlaşmazlığın uzlaştırılması yoluna gidebilir. Jirga'nın uzlaşmayı hedeflemesi durumunda; töre cinayetleri ne soruşturulur ne de kovuşturulur ve failer cezalandırılmaz.⁵⁹

Bu durumlarda, devlet yargısı ve devlet otoriteleri anlaşmazlıkları çözmek için bazen kabile adaleti sistemine dönmekte ve bu da devlet yargısının gelecekte kabile adaleti sistemi gibi alternatif sistemlerle yerinden edilebileceği algısına yol açmaktadır.

Eğer bir devlet, sistemsiz olarak kadınları koruma yükümlülüğünü ihmal ederse, uluslararası soruşturmalarda sorumlu tutulmalıdır. Bir devlet, kadınların haklarının reddine olanak tanıyor, bunu hoş görüyor, haklı gösteriyor veya mazur görüyorsa; orada devlet korumasında bir acizlik vardır.⁶⁰

III. TÜRKİYE'DE TÖRE CİNAYETLERİ

Türkiye'de töre cinayetleri yaygındır ve farklı eğitim düzeylerinde görülür ve failere çok az kusur bağlanır. İtaatsizlik töre cinayetlerini haklı çıkarmak için en çok kullanılan sebeptir.

2008 yılı Haziran ayında Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nın bir raporu, sadece İstanbul'da her hafta bir töre cinayeti işlendiğini ve geçmiş 5 yılda da 1000 vaka tespit edildiğini ortaya koymaktadır.⁶¹ Kadın ve Aile Bakanlığı istatistiklerine göre, son 5 yılda töre cinayetlerinde 1806 kadın öldürülmüştür, bu da sayının gittikçe arttığını göstermektedir. Ayrıca 5375 kadın da aynı dönemde intihar etmiştir. Bazı durumlarda, kadınlar ve kızlar öldürülmez fakat burunları kesilir; istenmeyen evliliklere zorlanır (buna tecavüzcülerle evlendirme de dâhildir) veya dışlanır ve aileleri tarafından reddedilirler ve başka bir yerde yaşamaya zorlanırlar. Aynı şekilde, “ahlaksız” duruma dâhil olan adam da bazen öldürülür veya yaralanır.

Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanlığı'na göre, 2010 Yılı Ülkelere Göre İnsan Hakları Raporu'nda Türkiye, aile için şiddet mağduru kadınlara barı-

---

⁵⁹ Mansour, 1982.

⁶⁰ Crawley, 2001.

⁶¹ Turkish Daily News, 2008.

nak sağlanması hakkındaki kanunu uygulama konusunda yavaş bir gelişme kaydetmektedir. Hükümet, 2005 yılında, töre cinayetlerine verilen cezayı arttırdıktan sonra aile üyeleri, onurlarını korumak için kızları üzerinde intihar etmeleri için baskı kurmaktadırlar.⁶² Guardian Weekly'e göre⁶³ Güneydoğu'da yer alan 250.000 nüfuslu Batman şehrinde 2001 yılından beri 300'den fazla kadın intihara teşebbüste bulunmuştur. Bir cinsiyet perspektifinden, ceza kanunu genel anlamda yeterlidir; fakat uygulama aşamasında ciddi sorunlarla karşılaşmakta ve toplumsal gerçeklikte ciddi bir boşluk var olmaktadır. Güneydoğu Bölgesi'nde, namus özellikle önemlidir, çünkü kurallar örf-adet hukukuna kodifiye edilmiştir, bu da "töre" olarak anılmaktadır.

Çeyiz ya da gelin parası uygulanan ataerkil yapılarda, kadınların vücutları ve cinselliklerini düzenleyen katı kurallar vardır.⁶⁴ Aile erkeklerinden oluşan bir toplantıda, bir töre cinayetine karar verilir ve genellikle en genç erkek çocuk bu ölümü gerçekleştirir ve cinayet mahkemeye intikal ederse yaşından dolayı daha az ceza alması söz konusu olur.⁶⁵

IV. TÖRE CİNAYETLERİNDE BİRLEŞİK KRALLIK SİĞİNMA BAŞVURUSU POLİTİKASI

Birleşik Krallık, töre sebebiyle öldürülme korkusunu kabul etmek için Shah ve İslam – Pakistan⁶⁶ davasına atıfta bulunmakta ve sözleşmeyi yorumlayarak belirli bir toplumsal gruba aidiyet kıstasını kullanmaktadır. Birleşik Krallık davalarında, cinsiyetleşmiş toplumsal normlardan kaçan kadınların belirli bir toplumsal grup oluşturup oluşturmadığı konusundaki görüşler genelde olumsuzdur. BMMYK, belirli bir toplumsal grubun tanımının yapılmasında yardımcı olmuş ve şunu ortaya koymuştur: belirli bir toplumsal grup, zulüm görme riskinden başka ortak karakteristik özellikleri taşıyan veya toplum tarafında bir grup olarak algılanan gruptur.⁶⁷ Karakteristik özellikler genellikle temelden kaynaklanan, değişmeyen

---

⁶² state.gov.turkey-2010.

⁶³ Guardian, 2007.

⁶⁴ Cook, 1994.

⁶⁵ Mansour, 1982.

⁶⁶ Lordlar Kamarası, 1999.

⁶⁷ CIRB, 1996.

ya da kimlik, bilinç ya da insan hakları açısından esas teşkil eden özelliklerdir. Uluslararası içtihat, belirli bir toplumsal grubun varlığını belirleme açısından iki yaklaşım vardır. Birincisi “korunan özellikler” ya da “değişmezlik” tir, bu da grubun değişmez bir özellik veya insan onuruna esas teşkil edip asla reddedilmemesi gereken bir özellik taşımasıdır.⁶⁸

Ejusdem generis doktrini olarak anılan bu doktrin, kadınların belirli bir toplumsal grup oluşturduğuna kanaat getirilen Shah ve İslam davasında Lordlar Kamarası tarafından en yararlı bulunan doktrindir. Ejusdem generis, kelime anlamıyla “aynı türden” demek olup spesifik terimleri takip ederek daha genel bir terimi tanımlamaya yardımcı olan bir yapı kuralıdır ve yasa belirli, tutarlı insan sınıflarını numaralandırdığında ya da özellikle listelediğinde yorumlanmalıdır. Bu da belirli bir toplumsal grup tanımını sonuçta manasız hale getirecektir, zira devlet koruması yokluğunda devlet ya da devlet dışı aktörler tarafında zulme uğramış herkes bu kategoriye girer ve mülteci statüsüne sahip olur.⁶⁹ Grubun; uyum, işbirliği veya dayanışma içinde olması şartı aranmadığı gibi gönüllü, derneksel bir ilişkiye de gerek yoktur. Üyelerinin homojen olmalarına gerek yoktur ve geniş sayıda insanı barındırabilir.⁷⁰

V. POLİTİKA, BİR KADININ CİNSİYETLEŞMİŞ POLİTİKALARA DİRENDİĞİ DURUMLARDA BUNU POLİTİK DİRENİŞ SAYACAK ŞEKİLDE DEĞİŞTİRİLMELİDİR

Belirli bir toplumsal grup kriterinde, değişmez özellikleri paylaşan veya insan onuruna esas teşkil eden sebepler için bir araya gelen gruplardan başka toplumsal gruplar da mevcuttur. Zulüm ihtimaline göre bu grupların çerçevesini oluşturmak, her bir durumun diğeriyle alakası olmasına rağmen her zaman yeknesaklıkla sonuçlanmaz. Sözleşmenin mülteci tanımı, zaman ve yer gibi kişisel durumlara dikkat etmeyi gerektirir; zira bütün durumlar, risk altında olanları benzer unsurları taşıyan diğerlerinden ayırt etmek için birleşebilir.

1951 Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme kapsamında “belirli bir toplumsal gruba aidiyet” kavramına dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiyesi

---

⁶⁸ Goodwin-Gill, McAdam, 2007.

⁶⁹ Yahyaoui Krivenko, 2010.

⁷⁰ Macdonald I. QC and Toal R, 2008.

2004/9 şunu belirtmektedir: “belirli bir toplumsal grup”, zulüm görme riskinden başka ortak özelliklere sahip ya da bu özelliklerin kendisine atfedildiği gruptur ve toplum tarafından bir grup olarak algılanır ya da devlet ya da zulmü yapanlar tarafından bir grup olarak tanımlanır ve başvuran, zulmü yapanın toplumsal gruba yönelik saikine dair kanıtları sunmak zorundadır.⁷¹

Pek çok akademisyen, cinsiyet temelli iddialara yaklaşım konusunda bir reform için çağrıda bulunmuştur. Töre cinayetleri, dünya çapında pek çok ülkede büyük bir problem teşkil etmektedir ve potansiyel mağdurlar fazla alternatife sahip değildir; bu nedenle sığınma, hayatlarını korumak adına özellikle sağlanması gereken bir çare olmalıdır. Fikrimize göre, potansiyel mağdurlara siyasi düşünceleri sebebiyle sığınma sağlamak, devletin tutarsız sığınma politikalarına çare olmalıdır. Çünkü eğer bir kadın veya LGBT birey, cinsiyetleşmiş baskıya karşı geliyorsa bu direniş siyasidir.

Birleşik Krallık'taki Sığınma Başvurularının Belirlenmesi İçin Cinsiyet Rehberi, atfedilmiş siyasi düşünceleri, “Bir kadın, kadına karşı kurumsallaşmış ayrımcılığa karşı koyarsa ya da toplumsal veya kültürel normlardan bağımsız olarak görüşlerini belirtirse yahut gerçek siyasi düşüncesi ya da isnat edilmiş veya edilecek siyasi düşünceler sebebiyle zarar görmekten korkuyorsa; o kadın, hareketleri ya da hareketsizliği sebebiyle, kurulmuş siyasi/toplumsal yapıda siyasi olarak zıt görüşlerini belirtiyor olarak algılanır.”⁷²

Özel alan ise kadınların eşit muamelesi açısından tartışmalıdır ve kamu ile özel alanın farklılaşması, sığınma başvurularında bir ayrımcılığa yol açmaktadır. Pek çok ülkede; evlilik, boşanma, velayet, miras gibi özel alana ait hassas konular dini, geleneksel ve örfi uygulamalara göre karara bağlanmaya devam etmektedir. Aile için şiddet “özel” bir konu olarak algılanmakta ve ataerkil otonomi, normlara karşı gelen mağdurları töre cinayetleri gibi acımasız cezalara maruz bırakmaktadır.

---

⁷¹ Üye Devletlerin Bakanlar Komitesi'nin “1951 Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme kapsamında “belirli bir toplumsal gruba aidiyet” konsepti hakkındaki 2004/9 no'lu tavsiyesi.

⁷² RWLG Birleşik Krallık'taki Sığınma Başvurularının Belirlenmesi İçin Cinsiyet Rehberi - 1998/4.17.

Bazı durumlarda töre cinayetlerinde cinsiyet temelli ayrımcılık, toplumsal uygulamalar kadar yasallaşmış ayrımcılık aracılığıyla da vuku bulmaktadır. Yasalaşmış ayrımcılık durumlarında bir kadın, ayrımcılığın doğasının zulüm anlamında ciddi bir zarar düzeyine yükselme açısından yeterli olduğunu ispat etmek durumundadır. Bununla beraber, sözleşme temellerine göre bir kadının sığınma başvurusu ulusal bir yasaya ya da devlet politikasına itiraza dayanamaz.

Örneğin, pek çok farklı yerde, kadınların direnişinin cinsiyete dair toplumsal normlara karşı geliş şeklinde vuku bulabileceğine ve devletin zorladığı kıyafet politikasına karşı gelişin kişisel amaçlardan ziyade politik amaçlarla yapıldığına dair karar mercileri tarafından gittikçe yaygınlaşan bir kabul vardır.⁷³

Sonuç: “Siyasi düşünce” Geniş Anlamda Algılanmalıdır:

Mülteci Sözleşmesi’ndeki “siyasi düşünce”, insan hakları alanındaki kısıtlamalar çerçevesinde devlet, hükümet ve politika mekanizmalarının dâhil olduğu her alandaki her görüşü kapsayacak şekilde geniş anlamda algılanmalıdır.⁷⁴

Avustralya Karar Mekanizmaları İçin Cinsiyet Sorunları ADIMA Rehberi/1996; cinsiyete dayalı olarak düşünce, vicdan ve dine aykırılıkla muhtemel zulümün kadının toplum hayatına katılımını etkileyebileceğini belirtir⁷⁵ ve kadının davranışı ve statüsünün devlet onaylı dini hiyerarşiyle belirlendiği ya da kadının siyasi, medeni ve ekonomik hayata katılımının engellendiği bazı topluluklarda toplumsal baskı oluşturabilecek cinsiyete dayalı muamele örneklerini açıklar. Pek çok toplumun uyguladığı zorunlu evlilik, kendi başına zulüm sebebi olmayabilir; fakat bebek katli, zorunlu kürtaj, kadın sünneti gibi kadının fiziksel ve ruhsal sağlığında ciddi sorunlara yol açabilecek zulüm verici uygulamalar mevcuttur.⁷⁶

Konvansiyonel formun politik çekişmelerinden farklı olan toplumsal kurallara ve törelere karşı gelmek, genellikle “kişisel” olarak değerlendirilmiş ve politik olarak düşünülmemiştir. Bunun bir sonucu olarak da kadınlar ve LGBT bireyler, karşı kaldırımları için Cenevre Sözleşmesi’ne dayanıp mülteci hukuku çerçeve-

---

⁷³ Crawley, 2001.

⁷⁴ Kanada Yüksek Mahkemesi, Attorney general v. Ward/1993.

⁷⁵ ADIMA, 1996.

⁷⁶ ADIMA, 1996.

sinde koruma sağlamada zorluklar yaşamışlardır. Siyasi düşünce, kadınların ve LGBT bireylerin aşırı, kurumsallaşmış baskıya karşı gelişlerini de kapsamalıdır. Toplumdaki sosyal ya da kültürel egemenlikten bağımsız olarak fikirlerini sunan ya da yasalaşmış ayrımcılığa karşı çıkan bir kadın ya da LGBT birey, kendi siyasi düşüncesinden dolayı zulüm görmüş ya da zulüm görme korkusu yaşıyor olabilir. Macklin, cinsiyete dayalı itaate karşı koymanın da siyasi düşünce olduğunu ortaya koyar.⁷⁷ Ataerkillik, güç ilişkileriyle bir sistemde cinsiyete dayalı itaat oluşturduğunda; biyolojik değil ama kişisel karşı koyuş siyasi olarak algılanmalıdır.

Eğer bir kadın boşanma talep ederse, kocasını reddetmesi toplumca kabul edilen bir davranış değildir, çünkü o bir kadındır. Belli bir toplumsal tutuma meydan okuyan bu durumda, kadın zulme uğrayabilir ve kadınların nasıl davranmaları gerektiği hususu siyasi olarak değerlendirilebilir. Bu durumda açıktır ki, kocalarına itaat etmeyen bu kadınlar sadece kadın olduğu için cezalandırılmamaktadır; fakat davranışları kabul görmemekte, diğer bir deyişle “münasip” bir kadın olmayı reddettikleri için cezalandırılmaktadırlar.⁷⁸

Bazı durumlarda kadınlar direkt ya da kasıtlı olarak kurumsallaşmış toplumsal normlara karşı çıkmazlar, ancak deneyimlerinin sonuçları olarak kendilerine bir siyasi düşünce atfedilebilir. Örneğin tecavüze uğrayan kadının zinacı olarak sunulması; bekâr, ayrılmış, boşanmış, dul ya da lezbiyen kadınların toplumdan dışlanması ve kıyafet tarzına aykırılığın politikleşmesi.⁷⁹

Cinsel yönelim, başlı başına siyasi düşüncenin bir ifadesi olarak algılanabilir, zira yasalar ve toplumsal normlar kadınları karı/anne, erkekleri de koca/baba olacak şekilde uygun bir cinsiyet rolü olarak sunmada ana etkilidirler.

Genellikle kadınlarla ilişkilendirilen bazı özel konular, kamu alanındaki durumlardan daha az politik değildir. Her dava; belirli coğrafik, tarihi, siyasi, sosyo-kültürel köken gibi durumlara dikkat edilerek değerlendirilmelidir. Siyasi düşünceye dayanan mültecilik tanımı; her kadının, güçlerin toplumdaki dengesiz

---

⁷⁷ Macklin,1995.

⁷⁸ Spickerboer, 1994.

⁷⁹ Crawley, 2001.

dağılımına karşı farklı bir zorluğu olduğu ya da kendi hayatını kontrol edebilme otonomisine ilişkin farklı bir savı olduğu gerçekliğini yansıtmalı ve eşitsizliğin altında yatan yapılar özellikle değerlendirilmelidir. Türban takma ya da takmama özgürlüğü, erkek egemenliğinden ve şiddetinden özgür olmak, üreme haklarını kullanmak ve kadın sünnetini reddetmek, eğitim almak ya da bir işte çalışmak, yanında biri olmadan dışarı çıkmak, cinsel açıdan özgür olmak ya da olmamak, partnerini seçmek gibi çatışmalar siyasi bir doğası olan özel hayatın sınırını çizmektedir.

Auckland'deki bir temyizde, bir töre suçuyla öldürülme riskine ve İran'daki kadınların cinsiyetleşmiş baskıya karşı gelmelerine dayanan iddiada yapılan analiz, o ülkedeki kadınlar üzerinde erkeklerin ve devletin uyguladığı güce odaklanmıştır. Kadınları emri altına alarak ayrımcı muameleye yol açan kabileye ait değerler ve dini ideolojiye karşı geliş, mülteci tanımına göre siyasi düşünce temelinde nitelendirilmiştir.⁸⁰

Sonuç olarak yargı sistemlerinde, sözleşmedeki belirli bir toplumsal grup kriterini kullanmak, muhtemel töre cinayeti mağdurlarının sığınma başvurularında istikrarsızlıklar yaratabilir, bu da tutarsız kararlara ve adil olmayan farklılıklara yol açabilir. Fikrimizce, Cenevre Sözleşmesinin yorumlanmasında yapılacak bir reform, sığınma politikalarındaki tutarsızlıkları düzeltebilir ve cinsiyete dayalı zulümden doğan sığınma başvurularındaki haksız muamele sebebiyle oluşan farklılığa çare olabilir ve bütün yargı sistemlerinde töre cinayeti durumları için yeknesak bir uygulama yaratabilir.

---

⁸⁰ Appeal No. 2039/93 Re MN/1996, Auckland.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- A.A.Mansour, 1982, 'Hudud crimes', in M. C. Bassiouni (ed.) The Islamic criminal justice system, Oceana Publ., 195-201, 197-200.
- ADIMA. "Guidelines on gender issues for decision-makers (Australia) July 1996 Appendix 4/ 4.10-Possible Persecution by violation of thought, conscience and religion".
- ADIMA Guidelines on Gender Issues for decision-makers-Australia/1996.
- Bhabha J, 1993, Legal problems of women refugees, Women; A Cultural Review vol 4, no 3, pp 240-249.
- Bunch, 1990, Human Rights Quarterly, Women's Rights as Human Rights, Toward a Re-vision of Human Rights, Humanitarian Rights Quarterly vol 12, no 4, pp.486-498.
- CIRB Guidelines on "Women Refugee Claimants Fearing gender-related persecution": Canada, November 1996 III/1.
- Collinson S ,1993, Beyond Borders: Western Europe Migration Policy Towards the 21st Century, London: Royal Institute of International Affairs.
- Cook, R. J.1994, 'State accountability under the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women', in Human Rights of Women: National and International Perspectives, R.J. Cook (ed.), University of Pennsylvania Press, p. 228-256.
- Crawley, Heaven. 2001. Refugees and Gender: Law and Process. 2nd ed. Bristol, UK: Jordan Publishing Limited in association with Refugee Women's Legal Group (RWLG).
- Copelon, R ,1994, Surfacing gender; re-engraving crimes against women in humanitarian law, Hastings Women's Law Journal vol 5, no 2, pp 243-266.
- Donnelly, Jack, 1998, International Human Rights ,Westview Press.
- Erturk, Yakin, 2009-UNHCR-Special Rapporteur on violence against women,

its causes and consequences-www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx.

- Geraldine Bedell, 2004, Death before Dishonour, OBSERVER, Nov. 21, 2004, available at <http://observer.guardian.co.uk/magazine/story/0,,1355883,00.html>.

- Goodwin-Gill and McAdam, 2007, The Refugee In International Law, Oxford Publication.

- Ilkcaracan 1998; Turk Hukuk Sitesi 2004 ed. Istanbul: Women for Women's Rights.

- Kelly, N, 1994, Guideliness for women's asylum claims of women, Cornell International Law Journal vol 26, no 3, p 625-674.

- Lindsey Devers, Sarah Bacon, 2010, Interpreting Honour Crimes: The Institutional Disregard Towards Female Victims of Family Violence in the Middle East, International Journal of Criminology and Sociological Theory.

- Macdonald I. QC and Toal R. 2008, Macdonalds's Immigration Law & Practice , 7th Edition, London: LexisNexis, p. 847.

- Macklin, A ,1995, Refugee women and the imperative of categories, Human Rights Quarterly vol 17, pp. 213-277.

- Mayell, Hillary, 2008-02-08 "Thousands of Women Killed for Family "Honor". National Geographic.

- Maxine Molyneux and Shahra Razavi. 2003, Democracy, Governance and Human Rights. Programme Paper Number 10. Gendered Justice, Development and Rights.

- Prochazka, 2012, There is no honour in honour killings: why women at risk for defying socio-sexual norms must be considered a 'particular social group' under asylum law 34-02-445.

- Rao, A. 1995, The Politics of gender and culture in International Human Rights Discourse, international feminist perspective, New York, Routledge.

- Recommendation Rec(2004)9 of the Committee of Ministers to Member States on the Concept of “Membership of a Particular Social Group” (MPSG) in the Context of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees.
- RWLG Gender Guidelines for the Determination of Asylum claims in the UK-1998/ 4.17).
- Shacknove A ,1985, ‘Who is a Refugee?’ in Ethics, Vol. 95, No. 2 (Jan., 1985), pp. 274-284 Published by: The University of Chicago Press.
- Sikora, Damien W., 2001, Differing Cultures, differing culpabilities? A sensible alternative, using cultural circumstances as mitigating factor in sentencing. Vol.62:1695.
- Spatz, M.2001,, ‘A “lesser” crime: a comparative study of legal defences for men who kill their wives’, 24 Colum. J .L. & Soc. Probs, 597.
- Spijkerboer, T (1994) Women and Refugee Status; Beyond the Public/Private Distinction (Emancipation Council, The Hague).
- Yahyaoui Krivenko E., 2010, ‘Muslim women’s claims to refugee status within the context of child custody upon divorce under Islamic Law’, in International Journal of Refugee Law , 22(1), p. 49.
- Yuval-Davis, Nira (1995) ‘Women, Ethnicity and Empowerment’. Special issue on ‘Shifting Identities, Shifting Racisms’, in K. Bhavnani and A. Phoenix (eds) Feminism and Psychology 4, 1: 179-98.

İnternet Siteleri

- Amnesty International, “Pakistan: Honour Killings of Women and Girls,” <http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA33/018/1999> Accessed 28 October 2013.
- United Nations High Commission of Refugees, “UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity” <http://www.refworld.org/docid/48abd5660.html> Accessed 28 October 2013.
- United Nations High Commission of Refugees, “UNHCR Handbook for the pro-

tection of women and girls (2002) Provisional release for the consultation purposes.” www.un.org/.../unhcr_handbook_for_the_protection_of_women_and_girls.pdf. Accessed 01 November 2013 .

- The 1951 Geneva Convention relating to the Status of refugees and its 1967 Protocol, <http://www.unhcr.org/4ec262df9.html> Accessed 03 November 2013.

- Refugee Women’s Resource Project Asylum Aid, 2005. Accessed 01 November 2013 <http://www.asylumaid.org.uk/publications.php?category=2&search=Search&page=7> Refugee Women’s Resource Project Asylum Aid, 2005 Accessed 03 November 2013.

- Immigration and Refugee Board of Canada, “Compendium of Decisions: Guideline 4 - Women Refugee Claimants Fearing Gender-Related Persecution (Update),” (February 2003) <http://www.refworld.org/docid/4713831e2.html>. Accessed 1 November 2013.

- United States Department of State. “Country Reports on Human Rights Practices 2010 - Turkey” <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154455.htm> Accessed 03 November 2013.

- Guardian weekly 23 August 2007, United Kingdom “When wrong boyfriends or clothes lead daughters to kill themselves Families in Turkey accused of forcing young women to take their own lives” <http://www.theguardian.com/world/2007/aug/23/turkey.gender> Accessed 03 November 2013.

- Recommendation Rec(2004)9 of the Committee of Ministers to Member States on the Concept of “Membership of a Particular Social Group” (MPSG) in the Context of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees-30 June 2004/9 <http://www.refworld.org/category,LEGAL,COEMINISTERS,RESOLUTION”4278d1524,0.html> Accessed 03 November 2013.

- United Nations High Commission of Refugees “Sexual Orientation and gender identity in International Human Rights Law:” UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity, II, B. para 14. Accessed 03 November 2013.

- United Nations High Commissioner for Human Rights, “Working towards the

elimination of crimes against women committed in the name of honour” Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Accessed 03 November 2013.

- Department of Immigration and Multicultural Affairs “Refugee and Humanitarian visa Applicants” July 1996-cgrs.uchastings.edu/documents/legal/**guidelines_aust.pdf** Accessed 03 November 2013.

- The Guardian, Afif Sarhan in Basra and Caroline Davies-The Observer, Sunday 11 May 2008 “Her crime was to fall in love. She paid with her life” <http://www.theguardian.com/world/2008/apr/27/iraq.military1> Accessed 03 November 2013.

- United Nations High Commission of Refugees, Guidelines on International Protection Guidelines on International Protection No. 2: “Membership of a Particular Social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees (HCR/GIP/02/02) Accessed 03 November 2013 .

- Council of Europe Committee of Ministers Recommendation 2004/9 on the concept “membership of a particular social group-Recommendation Rec(2004)9 of the Committee of Ministers to member states on the concept of MSPG in the context of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees” <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=105993&Site=CM> Accessed 03 November 2013.

- <http://www.theguardian.com/world/2003/oct/03/gender.uk-Heshu> Yones(2003) Accessed 03 November 2013.

- <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/was-ahmet-yildiz-the-victim-of-turkeys-first-gay-honour-killing-871822.html>-Ahmet Yildiz (2008). Accessed 03 November 2013.

Davalar

- The Supreme Court of Canada in Attorney general v. Ward [1993] 2 S.C.R. 689, para. 57 (Can.).

- United Kingdom Asylum and Immigration Tribunal MS(Risk-Homosexual)Tur-

key CG(2002)UKIAT 05654-Sever.

- United Kingdom Asylum and Immigration Tribunal YK(PSG-Women) Turkey CG(2002)UKIAT 55491-Kircicek.
- United States Asylum Tribunal Yaylacicegi v. Gonzales, US. 175 F. App'x 33, 34 (7th Cir. 2006).
- New Zealand Refugee Status Appeals Authority Auckland Refugee Appeal No: 76044/ 11 September 2008.
- The Supreme Court of the State of Hawai, People v. Chen Lu case, SCWC 12-0000360.
- The Supreme Court of Victoria Australia R v. Dincer.[1983] vr 460.
- Judgments, Islam (A.P.)v. secretary of state for the home department Regina immigration Appeal Tribunal and another ex Parte Shah. Conjoined Appeals[1997] Imm.A.R. 145.
- Auckland, New Zealand. Appeal no 2039/93 REMN 12 February 96.
- Velasquez Rodriguez Case, Judgment of July 29, 1988, Inter-Am.Ct.H.R. (Ser. C) No. 4 (1988).
- Swedish verdict', 6 NORA 2 [1998], 89.-Elden A. case Nora: Nordic Journal of Women's Studies, 6(2), 89-96. George, L. (2006).